

MARKETING

ILMIY, AMALIY VA OMMABOP JURNAL

№11-S O N

9710 xalqaro daraja

№240874

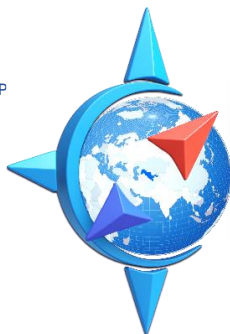

ISSN: 3060-4621

2025-YIL, NOYABR

OPEN ACCESS

JURNALNING MAQSADI

Tadbirkorlik-biznes faoliyatini tashkil etishning marketing asoslarini, yo'nalishlari, echimlari, vositalarini yaratish va rivojlantirish

ALOQA UCHUN MA'LUMOTLAR

TEL: (97) 783-84-64

VEB-SAYT

www.marketingjournal.uz

ELEKTRON POCHTA:

info@marketingjournal.uz

TELEGRAM BOT:

[@marketingjournalbot](https://t.me/tidiumarketingjournal)

TELEGRAM KANAL:

<https://t.me/tidiumarketingjournal>

MUASSIS

"Tadbirkor va ishbilarmon" MCHJ

JURNALNING ILMIYLIGI

Marketing jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining **2024-yil 04-oktabrdagi 332/5 sonli qarori** bilan milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan

INDEKSATSIYA

BOSH MUHARRIR

Xakimov Ziyodulla Axmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent;

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Yusupov Muxamadamin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor;

TAHRIR HAY'ATI:

Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU, Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektor;

Ergashxodjayeva Shaxnoza Djasurovna, i.f.d., prof., TDIU, "Marketing" kafedrasini mudiri;

Soliyev Axmadjon Soliyevich, i.f.d., NamDTU, "Marketing" kafedrasini professori;

Ikramov Murad Akramovich, i.f.d., TDIU "Marketing" kafedrasini professori;

Tursunov Boburjon Ortqimrziyevich, i.f.d., prof., TDIU, Iqtisodiy xavfsizlik kafedrasini mudiri, Xalqaro statistika instituti kengashi doimiy a'zosi;

Zarova Elena Viktorovna, i.f.d., G.V.Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot universiteti professori, Xalqaro statistika instituti kengashi doimiy a'zosi

Akramov Tohir Abdurahmonovich, i.f.d., TDIU, "Marketing" kafedrasini professori;

Ostonaqulova Gulsaraxon Muhammadyoqub qizi, i.f.d., TDIU, "Marketing" kafedrasini professori;

Samadov Asqarjon Mishomovich, i.f.n., TDIU, "Marketing" kafedrasini professori;

Shamshiyeva Nargizaxon Nosirxo'ja qizi, i.f.n., dots., TDIU Kengash kotibi;

Sobirov Azizbek Avazbekovich, PhD., TDIU, "Marketing" kafedrasini dotsenti;

Sadikov Shoxrux Shuxratovich, PhD, dots., TIU, Departament boshlig'i;

Musheva Shoirazimovna, i.f.n., SamSI, "Marketing" kafedrasini professori;

Kaxramonov Xurshidjon Shuxrat o'g'li, PhD., TDIU, "Marketing" kafedrasini dotsenti;

Djurabayev Otabek Djurabayevich, i.f.d., TDIU, "Innovatsion menejment" kafedrasini dotsenti;

Karimova Shirin Zoxid qizi, PhD, TDIU, "Axborot texnologiyalari" kafedrasini katta o'qituvchisi;

Mullabayev Baxtiyarjon Bulturbaevich, DSc., NamDTU, "Menejment" kafedrasini mudiri, dotsenti;

Fayzullayev Jaylonbek Sultonovich, DSc., TDIU, "Yashil iqtisodiyot" kafedrasini dotsenti;

Aliyev Yashnarjon Egamberdiyevich, DSc., TDIU, "Iqtisodiy va moliyaviy xavfsizlik" kafedrasini professori;

Bobojonov Azizjon Babaxanovich, DSc, TDIU, "Raqamli iqtisodiyot" kafedrasini dotsenti

Allayarov Shamsiddin Amanullayevich, DSc, prof., TDIU, "Savdo ishi" kafedrasini mudiri

Jumayev Olimjon Sadulloevich, DSc, Raqobat siyosati va iste'molchilar huquqlari tadqiqotlari markazi direktori;

Maxamadjanov Akbar Maxamadaliyevich, PhD., TDIU, Raqamli iqtisodiyot va axborot texnologiyalari fakulteti dekan muovini

Eshov Mansur Po'latovich, i.f.d., prof., Alfraganus universiteti O'quv ishlari bo'yicha prorektor;

Abduvaxidov Abdumalik Maxkamovich, i.f.d., TDIU, "Turizm va servis" kafedrasini professori;

Kucharov Abrorjon Sobirjanovich, TDIU, "Biznes boshqaruvi va logistika" kafedrasini professori

Tuychiyev Alisher Jurayevich, Alfraganus University "Iqtisodiyot" fakulteti dekani, professor;

Nazarova Ra'no Rustamovna, TDIU, "Yashil" iqtisodiyot kafedrasini mudiri, Iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Usmonov Bunyod Aktam o'g'li, PhD, TDIU, Moliyaviy tahlil kafedrasini v.b.dotsenti;

Dehqonov Burxon Rustamovich, PhD., TDIU, Ilmiy tadqiqot faoliyatini tashkil etish bo'limi bosh mutaxassisi;

Turobova Hulkar Rustamovna, PhD., BuxDU, Yashil iqtisodiyot va agrobiznes kafedrasini dotsenti;

Boltaev Umidjon Talant o'g'li, i.f.f.d., PhD., Toshkent arxitektura qurilish instituti "Iqtisodiyot va ko'chmas mulkni boshqarish" kafedrasini dotsenti;

Bayxonov Bahodirjon Tursunbayevich, i.f.d., DSc, NamDTU, "Menejment" kafedrasini dotsenti;

Pardayev Sherzod Xolmurodovich, i.f.f.d., PhD., TDIU, "Yashil iqtisodiyot va barqaror biznes" kafedrasini dotsenti;

Beknazarov Behzod Baxtiyor o'g'li, PhD., Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti Samarqand filiali "Yashil iqtisodiyot va barqaror biznes" kafedrasini dotsent v.b.

Rajabova Moxichexra Abduxolikovna, PhD., Buxoro davlat universiteti marketing va menejment kafedrasini o'qituvchisi.

Elektron nashr 725 sahifa. E'lon qilishga 2025-yil 29- noyabrda ruxsat etildi

MUNDARIJA

BANGLADESH VA O'ZBEKISTONDA TO'QIMACHILIK MAHSULOTLARI BOZORINING RIVOJLANISHI....	7
Soliyev Axmadjon	
ИНТЕГРАЦИЯ НЕЙРОМАРКЕТИНГОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ЭКОСИСТЕМУ E-COMMERCE: АНАЛИЗ ПОВЫШЕНИЯ КОНВЕРСИИ И ПОЛЬЗОВАТЕЛЬСКОГО ОПЫТА НА ПРИМЕРЕ КРУПНЕЙШИХ ОНЛАЙН-ПЛАТФОРМ	22
Икрамов Мурат Акрамович, Юлдашев Жамшид Абрарович	
МОДЕЛИ МАШИННОГО ОБУЧЕНИЯ ДЛЯ ПРОГНОЗИРОВАНИЯ КОДА ТН ВЭД: ПЕРСПЕКТИВЫ И ЭФФЕКТИВНОСТЬ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ	37
Муратова Шохиста Ниматуллаевна	
GLOBALLASHUV SHAROITIDA HUDUDLARNI RIVOJLANTIRISH JARAYONLARINING O'ZIGA HOS JIHATLARI (RIVOJLANGAN MAMLAKATLAR TAJRIBASI MISOLIDA).....	45
Tuychiev Alisher Jurayevich	
ОСОБЕННОСТИ ЦИФРОВОГО МАРКЕТИНГА В МАЛОМ БИЗНЕСЕ И ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВЕ	56
Касимова Фатима Тулкуновна, Джалилов Шерзод Кахрамонович	
FACTORS OF EFFECTIVE DEVELOPMENT OF PRODUCTION POTENTIAL OF INDUSTRIAL ENTERPRISES	62
Allaeva Gulchekhra Jalgasovna	
HUDUDLARDA IQTISODIY XAVFSIZLIK KO'RSATKICHLARI TENDENSIYASINI BAHOLASH	70
Bayxonov Baxodirjon Tursunbayevich	
MINTAQALAR RIVOJLANISHINING IMIJ YARATISHGA ASOSLAGAN NAZARIYALARI	78
Duschanov Alisher Sherzod o'g'li	
MAJBURIY SUG'URTA ZAXIRALARINI BUXGALTERIYA HISOBIDA AKS ETTIRISHNING AMALDAGI HOLATI	85
Kodirkulov Oybek Turdiboyevich	
KICHIK BIZNES SUBYEKTLAR FAOLIYATINI BARQARORLIGINI TA'MINLASHDA MOLIYAVIY MUNOSABATLARNI SAMARALI TASHKIL ETISH YO'LLARI.....	98
Jo'raxonov Muzaffar Eskandarovich	
SANOAT KORXONASI BOZORINING RIVOJLANISHI VA UNDA KICHIK BIZNESNING O'RNI	107
Usmonova Dilfuza Ilhomovna	
TIBBIYOT MUASSASALARIDA DAROMAD VA XARAJATLARNI TAN OLISH, HISOBGA OLISH VA MOLIYAVIY HISOBOTDA AKS ETTIRISHNING NORMATIV-HUQUQIY ASOSLARI.....	116
Ruziyeva Umida Muzaffarovna	
INNOVATSION STRATEGIYANI ISHLAB CHIQISH VA AMALGA OSHIRISH SAMARADORLIGINI BAHOLASHNING MEZON VA KO'RSATKICHLARI	126
Yusupov Saidvali Shukrullayevich	
SOHALAR KESIMIDA SOLIQ YUKINI ANIQLASHNING AHAMIYATI	137
Mamatkulov Salimjon Raxmonkulovich, Aminboyev Javohir Ravshanbek o'g'li, Abdiyev Mansur Musurmonovich, Choriyev Og'abek Alisher o'g'li, Usmonov Doniyor Maxamadjon o'g'li	
АНАЛИЗ ДЕТЕРМИНАНТ МИГРАЦИОННОГО ОТТОКА ВЫСОКОКВАЛИФИЦИРОВАННЫХ СПЕЦИАЛИСТОВ ИЗ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН И РАЗРАБОТКА СТРАТЕГИЙ ИХ РЕТЕНЦИИ В НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКЕ	144
Сайфутдинова Нигина Фуркатовна, Хусаннов Равшан Рахимович	
СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ МЕТОДОЛОГИЧЕСКИХ ПОДХОДОВ ОЦЕНКИ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ УСТОЙЧИВОСТИ ХЛОПКОВО-ТЕКСТИЛЬНЫХ КЛАСТЕРОВ УЗБЕКИСТАНА.....	157
Холикова Рухсора Санджаровна	
O'ZBEKISTON ELEKTRON PULGA O'TISH SHAROITIDA ELEKTRON TO'LOV TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH, KORRUPSIYA VA YASHIRIN IQTISODIYOTNI BARTARAF ETISHDAN KUTILAYOTGAN SAMARADORLIK.....	169
Abdiyev Mansur Musurmonovich, Xujamuradov Abror Ro'zimurat o'g'li, Mamatkulov Salimjon Raxmonkulovich	
O'ZBEKISTONDA MAQBUL QISHLOQ XO'JALIGI MAHSULOTLARI BOZORINI RIVOJLANISH XUSUSIYATLARI	185
Akbarov Boburjon Sobirjon o'g'li	
MINTAQANI BARQAROR RIVOJLANTIRISHDA INNOVATSION EKOTIZIMLARNI SHAKLLANTIRISH KO'RSATKICHLARINI BAHOLASH.....	193
Ramazanov Suhrobjon Sherzod o'g'li	

TASHQI SAVDO KO'RSATKICHLARINING KO'P OMILLI KLASSTER TAHLILI (O'ZBEKISTON MISOLIDA).....	202
Abdujalilova Bibisora Baxodir qizi	
O'ZBEKISTON OZIQ-OVQAT MAHSULOTLARI BOZORINING HOLATI VA RIVOJLANISH YO'NALISHLARI.....	209
Soliyev Axmadjon, Ibroximov Avazbek	
DAVLAT ISHTIROKIDAGI KORXONALARNI XUSUSIYLASHTIRISH JARAYONIDA KADRLAR SALOHİYATINI SAQLAB QOLISH VA RIVOJLANTIRISH STRATEGİYALARI	217
Bekchanov Ruslan Ambiyatovich	
MINTAQADA IQTISODIY-EKOLOGIK MEXANIZMLARDAN SAMARALI FOYDALANISH XUSUSIYATLARI	222
Sapayev Maxsudbek Karimovich	
MINTAQ SANOATINI INNOVATSION RIVOJLANTIRISH USULLARI.....	227
Raxmatullayev Doston Asad o'g'li	
MODERN APPROACHES TO INDUSTRIAL COOPERATION AND THEIR APPLICATION IN UZBEKISTAN'S ECONOMY	233
Boyturayev Olimjon Urayimovich	
NAVOIY VILOYATIDA “YASHIL BELBOG’”LAR BARPO ETISHDA INFRATUZILMA BILAN TA'MINLASH MINTAQAVIY MUAMMOLARI VA ULARNING YECHIMLARI	244
Sayfulina Alfira Feratovna	
MINTAQ SAVDO KORXONALARINING JOZIBADORLIGINI OSHIRISHDA MARKETING STRATEGIYASIDAN FOYDALANISH KO'RSATKICHLARINI BAHOLASH	259
Otaxonova Dinora Musaboy qizi	
TO'QIMACHILIK SANOATIDA SUN'IY VA KIMYOVIIY TOLALARNING IQTISODIY AFZALLIKLARI.....	266
Raximov Furqat Jalolovich	
MARKAZIY BANKNING PUL TAKLIFI VA BANK REZERV LARI SIYOSATI: DUNYO VA O'ZBEKISTONDA TAHLIL.....	276
Safarova Zarina	
TIBBIY XIZMATLAR KO'RSATUVCHI KICHIK BIZNES SUBYEKTLARI RAQOBATBARDOSHLIGINI BAHOLASHNI TAKOMILLASHTIRISH.....	286
Vaisov Dilshod Ibodullayevich	
INTEGRATED E-COMMERCE MANAGEMENT SYSTEM BASED ON THE ERPI INDEX: CONCEPT, METHODOLOGY, AND MANAGEMENT MECHANISMS FOR THE DEVELOPMENT OF E-COMMERCE IN UZBEKISTAN	295
Isokhujaeva Munira Yashnarovna	
РАЗВИТИЕ ВНУТРЕННЕЙ ТОРГОВЛИ И ПОВЫШЕНИЕ ЕЕ ЭФФЕКТИВНОСТИ В СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ	301
Рауандина Гулдарай Калкеновна, Сайфуллаева Мадина Исмаевна	
MAHSULOTLARNING RAQAMLI MAHSULOT PASPORTINI YARATISH JARAYONIDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNI QO'LLASHNING NAZARIY ASOSLARI	315
Avloqulova Sadoqat Sobirjon qizi	
DUNYODAGI MINTAQAVIY TAFOVUTLAR: ASOSIY RIVOJLANISH KO'RSATKICHLARI TAHLILI VA ULARNI KAMAYTIRISH BO'YICHA YECHIMLAR.....	327
Matyoqubova Dilfuza Olimboyevna	
INTELLEKTUAL BOSHQARUV TIZIMLARINING SANOAT KORXONALARIDA RAQOBATBARDOSHLIKNI OSHIRISHDAGI ROLI	334
Xidirova Barchinoy Ilxomovna	
TEMIR YO'L TRANSPORTI TIZIMINI INNOVATSION RIVOJLANTIRISH VA BOSHQARUV MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISHDA MARKETING STRATEGIYALARINING ROLI	341
Mauzerov Jaxongir Ulug'bek o'g'li	
YASHIL TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA ISHLAB CHIQARISHNI RIVOJLANTIRISHDA EKOLOGIK MARKETINGNING AHAMIYATI	348
Ergashev Sanjarbek Sobirjon o'g'li	
MINTAQADA RAQAMLI IQTISODIY SALOHİYATNI OSHIRISH YO'NALISHLARI.....	355
Yusubov In'omjon Ikram o'g'li	
ЭВОЛЮЦИЯ МАРКЕТИНГА И ТЕХНОЛОГИЙ КАК ФАКТОРОВ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ УСТОЙЧИВОСТИ	362
Туйчиев Комилжон Лазизович	

OZIQ-OVQAT MAHSULOTLARI BOZORIDA MARKETING TADQIQOTLARINI O'TKAZISH METODOLOGIYASINI TAKOMILLASHTIRISH.....	369
Murtozayeva Dilnoza Boboniyoz qizi	
ИННОВАЦИИ КАК КЛЮЧЕВОЙ ФАКТОР РАЗВИТИЯ СОВРЕМЕННЫХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ТЕХНОЛОГИЙ.....	378
X.T. Буриев, Тошимов Улугбек Хакимович	
PAXTA-TO'QIMACHILIK KLASTERLARINI RIVOJLANTIRISH MODELLARI	384
Atajanova Guli Maxsudbekovna	
THE EVOLUTION OF MANAGEMENT APPROACHES IN THE 21ST CENTURY – ADAPTIVE MODELS OF TRANSFORMATION OF ORGANIZATIONAL STRUCTURES	391
Tukhtaboev Abdurashid Tursunovich	
XIZMAT KO'RSATISH KORXONALARIDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYA, ELEKTRON XIZMATLAR VA AI TEXNOLOGIYALARINING BOSHQARUV SAMARADORLIGIGA TA'SIRI	398
Zayavitdinova Nafisa Muxammadovna	
MARKETING TADQIQOTLARDA BOG'LIQLIK KOEFFITSENTLARDAN FOYDALANISHNING NAZARIY ASOSLARI.....	409
Muradov Rustamjon Sobitxonovich	
GLOBALASHUV DAVRIDA MAMLAKATDA FRILANSERLIK FAOLIYATI TASHKIL ETISH VA RIVOJLANTIRISH YO'LLARINI TAKOMILLASHTIRISH	417
Lutpidinov Shuxrat Zakirdjanovich	
AHOLI TURMUSH DARAJASINING KO'P OMILLI INDIKATORLARINI SHAKLLANTIRISHNING NEYRO-RAVSHAN KLASSIFIKATSIYA MODELI	428
Mirzayev Shoxrux Normurod o'g'li	
AVTOMOBIL SAVDOSIDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYA VA MARKETING TEXNOLOGIYALARINING ROLI.....	435
Adamboyev Abror Akrom o'g'li	
СТРАТЕГИЧЕСКАЯ РОЛЬ СЕМЕHOBOДЧЕСКОГО СЕКТОРА В СИСТЕМЕ ГЛОБАЛЬНОЙ АГРАРНОЙ И ПРОДОВОЛЬСТВЕННОЙ ЭКОНОМИКИ.....	443
Aхмедова Мадина Шухрат кизи	
RAQAMLI IQTISODIYOTNI RIVOJLANISHIDA ZAMONAVIY AXBOROTLARNI O'RNI	458
Samatov Azizbek Abdulaxatovich	
SI BILAN JIHOZLANGAN INNOVATSIYALARINING CHAKANA SAVDODAGI ROLI: ISTE'MOLCHI JALB ETILISHI, XARID ODATLARI VA MARKETING STRATEGIYASI.....	464
Safarov Baxtiyor Djurakulovich	
KICHIK BIZNES SOHASIDA MOLIVAVIY MUNOSABATLARNI SAMARALI TASHKIL ETILISHI SUBYEKTLAR FAOLIYATI BARQARORLIGINI TA'MINLASHNING BOSH OMILI	482
Jo'raxonov Muzaffar Eskandarovich	
O'ZBEKISTONDA INVESTITSIYALARNI MOLIVAVIY BOSHQARISHNING JORIY HOLATI VA TA'SIR QILUVCHI OMILLARNING EKONOMETRIK TAHLILLARI	491
Ismailov Dilshod Anvarjonovich	
TURIZMNI RIVOJLANTIRISHDA ZAMONAVIY MARKETING STRATEGIYALARINING O'RNI	504
Xamidbayev Asadbek Nodir o'g'li	
MODA INDUSTRIYASI MARKETING STRATEGIYALARI ORQALI XALQARO BOZORLARGA CHIQISH IMKONIYATLARI.....	511
Alimxodjayeva Nargiza Elshodovna	
TO'QIMACHILIK KORXONALARI B2B BOZORIDA MARKETING STRATEGIYALARINING SAMARADORLIK OMILLARI.....	519
Sapayeva Nilufar Kadambayevna	
TIJORAT BANKLARINING RAQOBATBARDOSHLIGINI TAVSIFLOVCHI MOLIVAVIY KO'RSATKICHLARNI YAXSHILASH IMKONIYATLARI.....	526
Ibodullayev Shohboz To'liqin o'g'li	
DAVLAT SEKTORIDAGI TASHKILOTLARDA QURILISH-TA'MIRLASH XARAJATLARI HISOBINING XORIJ TAJRIBASI.....	534
Azizova Zilola Lochinovna	
RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA YASHIL KREDITLASH MEXANIZMLARINI OPTIMALLASHTIRISH: EKOLOGIK LOYIHALARNI QO'LLAB-QUVVATLASH TAHLILI.....	544
Allayarov Suxrob Rustamovich	

OILAVIY TADBIRKORLIK OMILLARI VA KAMBAG‘ALLIK DARAJASINI QISQARTIRISHNING PROGNOZ KO‘RSATKICHLARI	553
Zaxidova Umida Farxodovna	
МЕТОДИКА ПРЕПОДАВАНИЯ ЦИФРОВОЙ ЭКОНОМИКИ В ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ УЗБЕКИСТАНА	567
Аминова Азиза Батырбаевна	
AVTOMOBIL SANOATIDA MARKETING TADQIQOTLARI ASOSIDA INVESTITSION LOYIHALARNING SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO‘LLARI	575
Nasritdinova Gulchexra Abdurashitovna	
HUDUDLARDA SANOAT KORXONALARI FAOLIYATINI BOSHQARISHNING TEXNOLOGIK MODERNIZATSIYALASH JARAYONLARINI TAKOMILLASHTIRISH	583
Qalandarova Gulshoda Nazirjon qizi, Goziyeva Shaxina Djahongirovna	
SANOAT KLASSTERLARIDA MARKETING EKOTIZIMI ISHTIROKCHILARI O‘RTASIDAGI O‘ZARO ALOQALAR TAHLILI	591
Sobirov Azizbek Avazbekovich	
AUTSORSING VA AMALIYOT	601
Shodmonov Shokir Dustmurodovich	
ПОВЕДЕНЧЕСКИЕ БАРЬЕРЫ В ПРОЦЕССЕ ПРИНЯТИЯ РЕШЕНИЯ О ПОКУПКЕ.....	610
Усмонова Диёра Маҳмуд кизи, Нухритдинхаджаев Улугбек, Атаханов Асадбек	
AGROSANOAT KORXONALARIDA RAQAMLI MARKETING STRATEGIYALARINING SAMARADORLIGINI OPTIMALLASHTIRISH	620
Fayzullayev Shuhrat Sherali o‘g‘li	
MODA INDUSTRIYASI MARKETING STRATEGIYALARI ASOSIDA AUDITORIYANI SEGMENTATSIYALASH	628
Ahmedova Rayhona Jasurbek qizi	
QURILISH TARMOG‘IDA OLIB BORILAYOTGAN ISLOHOTLAR VA ULARNING RIVOJLANISH TENDENTSIYALARI	636
Arifdjanova Zilola Dilshodovna	
HUDUDLAR BO‘YICHA MOLIVAVIY INKLYUZIYA DARAJASINI BAHOLASHGA ILMIY-USLUBIY YONDASHUVLAR	645
Adashaliyev Baxtiyorjon Valisher o‘g‘li	
ЭФФЕКТИВНОСТЬ ОМНИКАНАЛЬНЫХ СТРАТЕГИЙ В ЭЛЕКТРОННОЙ КОММЕРЦИИ.....	660
Эргашходжаева Шахноза Джасуровна, Хасанов Ганишер, Сафаров Азизбек	
QURILISH MATERIALLARI SANOATIDA ISHLAB CHIQARISH SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING ZAMONAVIY USULLARI VA TAKOMILLASHTIRISH YO‘LLARI	676
Ibragimov Salohiddin Ochilovich	
TEMIR YO‘L TRANSPORTI KORXONALARIDA ASOSIY FONDlardan FOYDALANISH SAMARADORLIGINI BAHOLASHNING NAZARIY ASOSLARI VA METODIK YONDASHUVLARI	685
Turdiyeva Irodaxon Ismoil qizi	
INVESTITSION RESURSLARDAN SAMARALI FOYDALANISHNI RAG‘BATLANTIRISH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISHDA XORIJIY MAMLAKATLAR TAJRIBASIDAN FOYDALANISH YO‘LLARI	694
Isakov Axmadali Esanbaevich	
CRM-УПРАВЛЕНИЕ В СЕТЕВЫХ СУПЕРМАРКЕТАХ РАЗВИВАЮЩИХСЯ СТРАН: КАК ДАННЫЕ О КЛИЕНТАХ, ЛОЯЛЬНОСТЬ И ОМНИКАНАЛЬНОСТЬ ПОВЫШАЮТ ЭФФЕКТИВНОСТЬ РОЗНИЦЫ (ФОКУС НА ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ).....	704
Юсупов Улугбек Шукруллаевич	
MINTAQAVIY IQTISODIY RIVOJLANISHDA OZIQ-OVQAT SANOATI KORXONALARI INNOVATSION SALOHİYATINI BOSHQARISH MEXANIZMLARI	715
Dadamirzayev Muzaffar Xabibullayevich	

SOHALAR KESIMIDA SOLIQ YUKINI ANIQLASHNING AHAMIYATI

Mamatkulov Salimjon Raxmonkulovich

Iqtisodiyot va moliya vazirligi huzuridagi
Byudjet-soliq ilmiy tadqiqotlari instituti
Soliq, bojxona va tarif siyosatini takomillashtirish
loyihasi bo'lim boshlig'i,
mustaqil izlanuvchi

Aminboyev Javohir Ravshanbek o'g'li

Soliq, bojxona va tarif siyosatini
takomillashtirish
loyihasi bo'limi yetakchi mutaxassisi

Abdiyev Mansur Musurmonovich

Soliq, bojxona va tarif siyosatini takomillashtirish
loyihasi bo'limi yetakchi mutaxassisi,
mustaqil izlanuvchi

Choriyev Og'abek Alisher o'g'li

Soliq, bojxona va tarif siyosatini takomillashtirish
loyihasi bo'limi yetakchi mutaxassisi

Usmonov Doniyor Maxamadjon o'g'li

Soliq, bojxona va tarif siyosatini takomillashtirish
loyihasi bo'limi bosh mutaxassisi

Annotatsiya

Maqolada sohalar bo'yicha soliq yukini aniqlash metodologiyasi, uning nazariy va amaliy asoslari hamda xorijiy tajribalar tahlil qilinadi. Soliq yukini hisoblashda yalpi tushum, sof foyda, foyda solig'idan oldingi foyda va qo'shilgan qiymat ko'rsatkichlaridan foydalanish tartibi yoritilgan. Shuningdek, sohalar kesimida soliq yukini baholashning iqtisodiy ahamiyati, soliq siyosatini optimallashtirishdagi o'rni va investitsion muhitga ta'siri berilgan.

Kalit so'zlar: soliq yuki, yalpi tushum, sof foyda, qo'shilgan qiymat, byudjet daromadlari, sohalar kesimi, soliq siyosati.

Аннотация

В статье анализируется методология определения налоговой нагрузки по отраслям, её теоретические и практические основы, а также зарубежный опыт. Рассматривается порядок использования показателей валовой выручки, чистой прибыли, прибыли до налогообложения и добавленной стоимости при расчёте налоговой нагрузки. Также освещается экономическое значение оценки налоговой нагрузки в разрезе отраслей, её роль в оптимизации налоговой политики и влияние на инвестиционный климат.

Ключевые слова: налоговая нагрузка, валовая выручка, чистая прибыль, добавленная стоимость, доходы бюджета, отраслевой разрез, налоговая политика.

Abstract

The article examines the methodology for determining sectoral tax burden, its theoretical and practical foundations, as well as international experiences. It outlines the procedure for using indicators such as gross revenue, net profit, profit before tax, and value added when calculating the tax burden. The study also highlights the economic importance of assessing tax burden across sectors, its role in optimizing tax policy, and its impact on the investment climate.

Keywords: tax burden, gross revenue, net profit, value added, budget revenues, sectoral analysis, tax policy.

KIRISH

Soliq tizimi bozor iqtisodiyotida nafaqat davlat byudjeti daromadlarini shakllantirish, balki iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashda ham muhim vosita sanaladi. Shu sababli, soliq yukini, ayniqsa sohalar kesimida aniqlash muhimdir. Tarmoqlar bo'yicha tahlil qilish orqali soliq yuki aynan qaysi sohalar rivojiga salbiy yoki ijobiy ta'sir qilishi aniqlanadi. Prezidentimiz Sh.Mirziyoyev tomonidan ham har bir soha o'ziga xos xususiyatga ega ekanligini inobatga olgan holda sohalar bo'yicha soliq yukini aniqlashda individual yondashuv zarurligi ta'kidlab o'tilgan.

Shuningdek, soliq ma'muriyatchiligini soddalashtirish va raqamlashtirish orqali yashirin iqtisodiyotni qisqartirish, litsenziya va ruxsat berish jarayonlarini to'liq elektron shaklga o'tkazish muhim vazifa sifatida belgilangan. Bu orqali soliq yukini shaffof va adolatli tarzda aniqlash imkoniyati yaratiladi.

Respublikamizda so'ngi yillarda soliq yuki sezilarli darajada kamayib soliq turlari 13 tadan 9 taga qisqartirildi, mulk solig'i stavkasi 5 foizdan 1,5 foizga tushirildi, qo'shilgan qiymat solig'i esa 20 foizdan 12 foizgacha kamaytirildi.

ADABIYOTLAR SHARHI

Soliq yukini aniqlash va uni iqtisodiy tahlil qilish masalasi nafaqat O'zbekistonda, balki ko'plab rivojlangan va rivojlanayotgan mamlakatlarda ham dolzarb ilmiy muammo hisoblanadi. Mazkur yo'nalishda xorijiy va mahalliy olimlarning ilmiy izlanishlari alohida o'rin tutadi.

Birinchi navbatda, A.Laffer (1979 y) tomonidan ilgari surilgan "Laffer egri chizig'i" nazariyasi soliq yukining iqtisodiy faollikka ta'sirini ochib bergan. Unga ko'ra, haddan tashqari yuqori soliq stavkalari iqtisodiyotni norasmiylashishi (soyalashish)ga olib kelishi mumkin, soliq yukini optimal darajada belgilash esa davlat byudjeti daromadlarini ko'paytiradi degan fikrni bildirgan.¹

M. Musgrave va R. Musgrave (1989 y)larning fiskal siyosatga oid ilmiy qarashlarida soliq yukining ijtimoiy adolat, samaradorlik va barqarorlik bilan uyg'unligi muhim omil sifatida ko'rsatib o'tilgan. Shuningdek, D.Rikardo, A.Smit va K.Marks asarlarida ham soliq yukining ishlab chiqaruvchilar va iste'molchilarga ta'siri batafsil yoritilgan.²

¹ Arthur B. Laffer'ning "The Laffer Curve: Past, Present, and Future" hisoboti (Heritage Foundation, 2004)

² Musgrave R.A., Musgrave P.B. Public Finance in Theory and Practice. – New York: McGraw-Hill, 2019.

MDH mamlakatlari olimlari, jumladan, V.Panskov, A.Gusev va N.Malishev tadqiqotlarida soliq yukini tarmoqlar kesimida o'lchash uslublari ishlab chiqilgan. Ularning qarashlarida soliq yukini hisoblashda yalpi tushum, sof foyda va qo'shilgan qiymat asosiy ko'rsatkich sifatida qabul qilinishi zarurligi ta'kidlanadi.¹

O'zbekiston olimlari — R.Alimov, S.Gulomov, A.Vahobovlarning ilmiy ishlari mamlakatimiz sharoitida soliq yukini kamaytirish, soliq tizimini soddalashtirish va uni iqtisodiyot tarmoqlari bo'yicha adolatli taqsimlash masalalariga bag'ishlangan. Jumladan, ular soliq yukini pasaytirish orqali investitsion muhitni yaxshilash va kichik biznesni qo'llab-quvvatlash mumkinligini asoslab berishgan.²

METODOLOGIYA

Mazkur tadqiqotda sohalar bo'yicha soliq yukini aniqlashning nazariy asoslari, amaliy mexanizmlari hamda xorijiy mamlakatlar tajribasi o'rganildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Soliq yukining nazariy asoslari

Soliq yuki — xo'jalik yurituvchi subyektlar, tarmoqlar yoki aholi zimmasiga tushadigan soliq va boshqa majburiy to'lovlar miqdorining ularning iqtisodiy ko'rsatkichlariga nisbati sifatida ta'riflanadi. (quyida soliq yukini hisoblashga oid keltirilgan formulalar V.G.Panskovning “Налоги и налогообложение” darslik va amaliy mashg'ulot qo'llanmasidan foydalanilgan). Uni quyidagi darajalarda o'lchash mumkin:

1. Makro daraja — soliqlarning YAIMga nisbati.
2. Mezo daraja — tarmoqlar (sohalar) kesimida soliq yukini aniqlash.
3. Mikro daraja — alohida korxona darajasida soliq yuki.

Makroiqtisodiy darajada soliq yuki – bu davlat byudjeti daromadlari tarkibida soliqlarning umumiy summasini mamlakatning “yalpi ichki mahsuloti (YAIM)”ga nisbatan foizda ifodalashdir.

$$SYU = \frac{ST}{YAIM} \times 100\%$$

bu yerda:

SYU – soliq yuki,

ST – mamlakat bo'yicha undirilgan soliqlar summasi,

YAIM – yalpi ichki mahsulot.

Mezo daraja: bu iqtisodiyotning alohida tarmoqlari (sanoat, qishloq xo'jaligi, transport, xizmatlar sohasi va boshqalar) kesimida soliqlarning umumiy summasini

¹ Panskov, V. G. Nalogi i nalogooblojenije : uchebnik i praktikum dlya srednego professionalnogo obrazovaniya / V. G. Panskov. — 5-ye izd., pererab. i dop. — Moskva : Izdatelstvo Yurayt, 2017. — 382 s.

<https://cyberleninka.ru/article/n/vliyanie-izmeneniy-nalogovogo-zakonodatelstva-rf-na-nalogovuyu-nagruzku-organizatsiy?utm=>

https://www.researchgate.net/publication/339195123_Taxation_of_Personal_Income_in_Russia_Areas_of_Improvement

² R.X. Alimov “Investitsiya faoliyatini baholash” 2015; nashrxona: Fan va texnologiya; sahifa soni ~260; ISBN. Vahobov, A. V., & Malikov, T. S. (2011). Moliya. Toshkent: Noshir. (712 bet). ISBN: 978-9943-353-52-7.

ushbu tarmoqlarning yalpi daromadi yoki yalpi qo‘shilgan qiymatiga (YQQ) nisbatan o‘lchashdir.

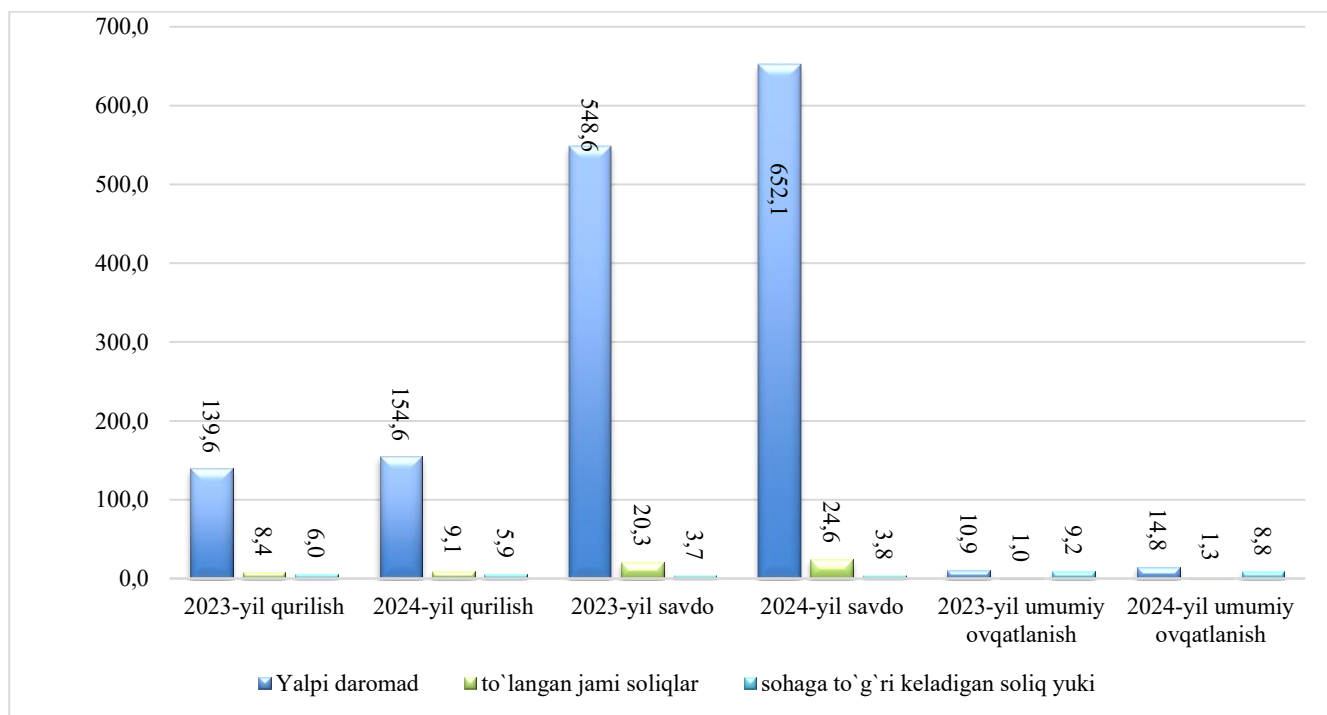
$$SYU = \frac{ST_s}{YAD_s} \times 100\%$$

bu yerda:

SYU – sohaga xos soliq yuki,

ST_s – sohaga to‘g‘ri keladigan jami soliqlar,

YAD_s – sohaga xos yalpi daromad (yoki qo‘shilgan qiymat).

1-rasm. Respublika bo‘yicha 2023-2024-yillarda ayrim sohalarga to‘g‘ri keladigan soliq yuki dinamikasi¹

Ushbu diagrammadan ko‘rishimiz mumkinki, 2023-yilda qurilish sohasidagi soliq yuki 6,0% ni tashkil etgan bo‘lsa, 2024-yilga kelib ushbu ko‘rsatkich 5,9% (-0,1) foizni tashkil etgan, savdo sohasidagi soliq yuki 2024-yil 3,8%ni tashkil qilib o‘tgan 2022-yilga nisbatan soliq yuki +0,1% o‘sgan bo‘lsa, umumiy ovqatlanish sohasida ham soliq yuki -0,4% kamayib 2024-yilda sohadagi soliq yuki 8,8%ni tashkil qilgan.

Ushbu soliq yuki to‘g‘risidagi ma’lumotlar orqali davlat qaysi sohaga ko‘proq e’tibor qaratish lozimligi va tashqi investitsiyalarni jalb qilish uchun qanday soliq siyosatini amalga oshirishi lozimligini oldindan rejalashtirish mumkin bo‘ladi.

Mikro daraja: Mikro darajada soliq yuki – bu korxona yoki yakka tartibdagi tadbirkorning daromadlari va foydasiga nisbatan to‘lanadigan soliqlar ulushidir. Bu ko‘rsatkich korxonaning moliyaviy barqarorligi va investitsion imkoniyatiga bevosita ta’sir qiladi.

¹ Soliq qo‘mitasining rasmiy saytlari va Milliy statistika qo‘mitasi ma’lumotlari asosida muallif tomonidan tayyorlandi.

a) Yalpi daromadga nisbatan

$$SYU_{korxona} = \frac{ST}{YAD} \times 100\%$$

bu yerda:

ST – korxona tomonidan to‘langan soliqlar summasi (QQS, foyda solig‘i, ijtimoiy soliqlar, mol-mulk solig‘i va boshqalar).

YAD – korxonaning yalpi daromadi.

b) Sof foydaga nisbatan

$$SYU_{korxona} = \frac{ST}{SF} \times 100\%$$

bu yerda:

SF – soliqlardan oldingi sof foyda.

v) Yalpi qo‘shilgan qiymatga (YQQ) nisbatan

$$SYU_{korxona} = \frac{ST}{YQQ} \times 100\%$$

bu yerda:

YQQ – ishlab chiqarilgan mahsulot qiymatidan oraliq xarajatlarni chegirgandan keyingi qo‘shilgan qiymat.

Sohalar bo‘yicha soliq yukini aniqlash metodologiyasi.

Adolatlilik – har bir tarmoqning soliq yukini uning moliyaviy imkoniyatlariga mos belgilash.

Soliq bazasining aniqligi – foyda, daromad, qo‘shilgan qiymat yoki boshqa ko‘rsatkichlar asosida hisoblash.

Taqqoslanish imkoniyati – turli tarmoqlar bo‘yicha soliq yukini solishtirish imkonini berish.

Metodologiyaning asosiy bosqichlari.

1. Soliqlarni aniqlash – tarmoq subyektlari tomonidan to‘lanadigan soliqlar turlari: foyda solig‘i, QQS, aksiz, ijtimoiy soliq, yer va mulk soliqlari va h.k.

2. Umumiy soliq yukini hisoblash – jami to‘langan soliqlar summasi aniqlanadi.

3. Baza ko‘rsatkichini tanlash – soliq yukini nisbatan baholash uchun: yalpi ishlab chiqarish hajmi (YIH), sof foyda yalpi daromad, qo‘shilgan qiymat

4. Nisbiy soliq yukini hisoblash – formuladan foydalaniladi:

$$SYU = \frac{\text{Jami soliqlar}}{\text{Baza ko'rsatkichi}} \times 100\%$$

5. Sohalar kesimida taqqoslash – olingan natijalar tarmoqlar kesimida solishtiriladi.

Xorijiy tajriba

AQSHda – tarmoqlar bo‘yicha soliqlar va YAIM nisbati muntazam hisoblanadi. Buning asosiy sababi iqtisodiy faollik, investitsiya muhitini hamda norasmiy iqtisodiyot xavfini baholash uchun ma‘lumotlar shakllantirish bazasi hisoblanadi.¹

Rossiyada – soliq yukini yalpi tushum asosida aniqlash uslubi qo‘llaniladi. Bu mamlakatda sohalar bo‘yicha soliq yukini taqqoslash, soliq ma‘murchiligini

¹ <https://home.treasury.gov/policy-issues/tax-policy/office-of-tax-analysis?utm>.

soddalashtirish, iqtisodiy faoliyat real ko'lamini baholash uchun eng muhim omillardan biri sifatidagi ma'lumot hisoblanadi.¹

Germaniyada – tarmoqlar bo'yicha soliq yuki (Steuerbelastung nach Branchen) baholanadi. Bu jarayon asosan tadqiqot markazlari (ZEW, IW Köln), federal organlar (Statistisches Bundesamt, Bundesfinanzministerium) hamda xalqaro institutlar (OECD, Eurostat) tomonidan amalga oshiriladi. Ushbu ko'rsatkichlardan byudjet barqarorligi va prognozlar, xalqaro raqobatbardoshlik, investitsiya muhitini baholash uchun foydalaniladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Bizning fikrimizcha, O'zbekiston Respublikasida soliq yukini hisoblash amaliyoti asosan makroiqtisodiy darajada yo'lga qo'yilgan bo'lib, bu usul umumiy iqtisodiy tahlil uchun xizmat qiladi. Biroq sohalar kesimida yagona uslubiy tartibning mavjud emasligi tarmoqlar bo'yicha soliq yukining aniq va xolis baholanishiga to'sqinlik qiladi.

Tadqiqot davomida aniqlandiki, soliq yukini makro, mezo va mikro darajalarda hisoblash orqali soliq tizimining turli darajalardagi ta'sirini chuqur tahlil qilish mumkin. Jumladan, mezo darajada sohalar kesimida soliq yukini baholash tarmoqlar rivojlanishidagi nomutanosibliklarni ko'rsatib berishi hamda soliq siyosatini soha xususiyatlariga moslashtirish imkonini yaratadi.

Shu asosda quyidagi xulosalarga kelindi:

- sohalar bo'yicha soliq yukini hisoblashning yagona uslubiy tartibini joriy etish zarur;
- soliq yuki koeffitsiyentini YAIMning sohalar bo'yicha qiymati asosida aniqlash maqsadga muvofiq;
- hisoblangan natijalarni tahlil qilish orqali iqtisodiy siyosatda adolatli soliq yuki taqsimotini ta'minlash mumkin;
- soliq yuki ko'rsatkichlari davlat tomonidan ochiq va shaffof e'lon qilinishi investitsion muhit uchun ijobiy omil hisoblanadi.

Demak, sohalar bo'yicha soliq yukini aniqlash tartibini ishlab chiqish va amaliyotga tatbiq etish orqali mamlakatda soliq siyosatining samaradorligini oshirish, iqtisodiy o'sishni rag'batlantirish hamda tarmoqlar rivojlanishini qo'llab-quvvatlash imkoniyati yaratiladi.

Tadqiqot natijasida tayyorlangan takliflar:

1. Tarmoqlar bo'yicha soliq yukini muntazam hisoblab, rasmiy statistik hisobotlarda e'lon qilish.
2. Yuqori soliq yukiga ega sohalar uchun investitsion imtiyozlar va soliq yengilliklarini joriy qilish.
3. Egri soliqlar ulushini kamaytirib, to'g'ri soliqlar samaradorligini oshirish.
4. Davlat ulushi mavjud tarmoqlarda soliqlarning adolatli taqsimotini ta'minlash.

¹ https://www.profiz.ru/peo/2_2024/metodika_FNS/?utm.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasi. 2020-yil 1-yanvar "Soliq kodeksiga o'zgartish va qo'shimchalar kiritish to'g'risida"gi Qonun, 599-son <https://lex.uz/docs/4674011>
2. Arthur B. Laffer'ning "The Laffer Curve: Past, Present, and Future" hisoboti (Heritage Foundation, 2004)
3. Мусgrave Р.А., Мусgrave П.Б. Публис Финансэ ин Тхеорй анд Практисэ. – Нев Ёрк: McGraw-Хилл, 2019.
4. Пансков, В. Г. Налоги и налогообложение : учебник и практикум для среднего профессионального образования / В. Г. Пансков. — 5-е изд., перераб. и доп. — Москва : Издательство Юрайт, 2017. — 382 с.
5. Р.Х. Алимов «Инвестиция фаолиятини баҳолаш» 2015; нашрхона: Фан ва технология; саҳифа сони ~260; ISBN.
6. Ваҳобов, А. В., & Маликов, Т. С. (2011 й). Молия. Тошкент: Ношир. (712 бет). ИСБН: 978-9943-353-52-7.
7. Ўзбекистон Республикаси Миллий статистика қўмитаси маълумотлари.
8. Солиқ қўмитасининг расмий сайтлари маълумотлари.
9. <https://cyberleninka.ru/article/n/vliyanie-izmeneniy-nalogovogo-zakonodatelstva-rf-na-nalogovuyu-nagruzku-organizatsiy?utm;>
10. https://www.researchgate.net/publication/339195123_Taxation_of_Personal_Income_in_Russia_Areas_of_Improvement
11. <https://home.treasury.gov/policy-issues/tax-policy/office-of-tax-analysis?utm>.
12. https://www.profiz.ru/peo/2_2024/metodika_FNS/?utm.
13. <https://www.gov.uz/oz/soliq/news/view/78362> (2025 январ июн курилиш соҳасидаги солиқ юки)

Marketing

ilmiy, amaliy va ommabop jurnali

Muharrir: Xakimov Ziyodulla Axmadovich
Ingliz tili muharriri: Tursunov Boburjon Ortiqmirzayevich
Rus tili muharriri: Kaxramonov Xurshidjon Shuxrat o'g'li
Musahhih: Karimova Shirin Zoxid qizi
Sahifalovchi va dizaynerlar: Sadikov Shoxrux Shuxratovich
Abidjonov Nodirbek Odijon o'g'li

2025-yil, noyabr, 11-son

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Marketing" ilmiy, amaliy va ommabop jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar mas'ul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelavermasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga murojaat qilish mumkin. Ilmiy maqola, ommabop maqola, reklama, hikoya va boshqa ilmiy-ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

Elektron pochta: info@marketingjournal.uz
Bot: [@marketinjournalbot](https://t.me/@marketinjournalbot)
Tel.: +998977838464, +998939266610
Jurnalning rasmiy sayti: <https://marketingjournal.uz>

Marketing jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi **Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2024-yil 04-oktabrdagi 332/5 sonli qarori** bilan milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan

"Marketing" ilmiy, amaliy va ommabop jurnali 2024-yil 15-martdan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan **C-5669517** reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan. **Litsenziya raqami: №240874**

"Marketing" ilmiy, amaliy va ommabop jurnalining xalqaro darajasi: **9710**. ГОСТ 7.56-2002 "Seriya nashrlarning xalqaro standart raqamlanishi" davlatlaro standartlari talablari. **Berilgan ISSN tartib raqami: 3060-4621**